

سیاست‌های ارزی و مشکلات تامین مواد اولیه صنایع غذایی

صنعت غذا در ایران با توجه به شرایط آب و هوایی، تنوع و کیفیت مطلوب کشاورزی دارای اهمیت و مزایای فراوانی است. یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند زمینه توسعه رقابت‌پذیری صنایع غذایی در ایران را فراهم کند، دسترسی به مواد اولیه با کیفیت و قیمت مناسب است. صنایع تبدیلی و غذایی ایران از این نظر دچار مشکل است.

از آنجا که مواد اولیه این صنعت محصولات فصلی است، در زمان خاص و کوتاهی باید تمامی مقدار مورد نیاز از کشاورزان که تمایلی به فروش قسطی و نسبه ندارند نقدی خریداری شود و به همین دلیل چرخش سرمایه در این صنعت به زمانی طولانی نیاز دارد. بنابراین یکی از بزرگترین مشکلات تولیدکنندگان به ویژه در صنایع غذایی حجم کلان سرمایه مورد نیاز است.

بخش عمده‌ای از محصولات کشاورزی در مقیاس نامناسب، تولید و به بازار عرضه می‌شود. کوچک بودن اراضی کشاورزی، یکپارچه نبودن، هدر رفت منابع آبی و محدودیت‌های مالی کشاورزان را دچار مضیقه کرده و باعث می‌شود دلالان و واسطه‌ها فعال شوند. در این میان هزینه‌های حمل و نقل بالا می‌رود و کیفیت مواد غذایی به دلیل شرایط نامناسب حمل و نگهداری پایین می‌آید.

واقعیت اینست که سیاست‌های اخیر ارزی کشور به گونه‌ای بوده که

واحدهای تولیدی ما در تامین مواد اولیه خود با مشکل جدی مواجه شده‌اند که با ادامه این روند شاهد تعطیلی واحدهای تولیدی و از دست رفتن اشتغال ایجاد شده خواهیم بود. اگر واحدهای تولیدی ما نتوانند مواد اولیه خود را تامین کنند، چرخه اقتصاد ما دچار مشکلات بزرگتری خواهد شد. همه واحدهای تولیدی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با مشکل تامین مواد اولیه روبه‌رو هستند.

به دلیل پرهیز تامین‌کنندگان خارجی از انعقاد قراردادهای بلندمدت و تمایل آنها به انجام معاملات نقدی، قیمت مواد و تجهیزات از نوسانات بیشتری برخوردار است که این موضوع، سودآوری صنایع داخلی را با تردید بیشتری مواجه کرده است. تاخیر در انجام مبادلات بین‌المللی و ورود مواد اولیه مورد نیاز تولیدکنندگان را با مشکلات جدی مواجه کرده است.

در حال حاضر نحوه تخصیص ارز به واردات مواد اولیه، از دغدغه‌های اصلی فعالین اقتصادی به‌ویژه صنعت غذا است.

تولید در اقتصاد ایران به شدت به واردات کالاهای سرمایه‌ای، واسطه‌ای و مواد اولیه وابسته است. با در نظر گرفتن چنین شرایطی، تضعیف ارزش پول ملی، افزایش هزینه‌های تولید، رکود و تعطیلی صنایع را در پی خواهد داشت.

افزایش نرخ ارز به شدت حاشیه سود اکثر صنایع کشور را کم کرده و هزینه‌های تولید آنها را افزایش داده است، زیرا رابطه نرخ ارز با واردات، رابطه معکوس و منفی است؛ یعنی با افزایش نرخ ارز، قیمت کالاهای وارداتی بالا می‌رود.

بسیاری از مواد اولیه غذایی ناگزیر است که از دیگر کشورها تأمین شود. به عنوان مثال مهد ادویه جات کشور هندوستان است و تولیدکنندگان چاره‌ای جز واردات بسیاری از مواد اولیه تولیدات خود ندارند. ضمن اینکه علیرغم پیشرفتهای بسیاری که در صنعت و تکنولوژی کشور و رشد و خودکفایی تولیدات صورت گرفته، هنوز ما ناچار به واردات بسیاری از ماشین‌آلات و دستگاه‌ها از سایر کشورها هستیم. بسته‌بندی ما هنوز به خودکفایی کامل نرسیده و ما چاره‌ای جز واردات بسیاری از مواد اولیه بسته‌بندی خود نداریم. تمام این موارد قطعاً متأثر از نوسانات نرخ ارز خواهد بود و افزایش نرخ ارز به شدت تولیدکنندگان را تحت فشار قرار می‌دهد، به ویژه اینکه تولیدکننده مجبور است مواد اولیه و ملزومات خود را با نرخ بالای

ارز وارد کند و این قطعاً هزینه تولید و قیمت تمام شده محصول را بالا می‌برد. تولید کننده با در نظر گرفتن توان مالی مردم و حفظ رقابت در بازار و حضور در بازار رقابتی نمی‌تواند قیمت محصول را چندان افزایش دهد. ضمن اینکه تولید کننده با وجدان برای حفظ منافع اقتصادی خود هرگز حاضر به کاستن از کیفیت محصول نخواهد بود.

افزایش هزینه‌های تولید، کاهش حاشیه سود و کاهش توان رقابتی، کمبود سرمایه در گردش بنگاه‌ها، اختلال در سیستم خریدها و معاملات اقتصادی از مهمترین تاثیرات نوسانات نرخ ارز در اقتصاد کشور می‌باشد. در چنین شرایطی، تولیدکنندگان نیز ملزم به خرید نقدی مواد اولیه هستند که به دلیل حجم بالای نیاز آنها با مشکل مواجه می‌شوند.

با توجه به اینکه کشور ما کشوری چهار فصل است و موقعیت خوبی از لحاظ اقلیمی و جغرافیایی دارد از پتانسیل بالایی در تولید انواع محصولات کشاورزی برخوردار است که باید با اصلاح مناسب زیرساخت‌های کشاورزی و پاسخگویی به نیازهای کشاورزان از این پتانسیل بالا به نحو مطلوبی بهره‌برداری نمود. به ویژه در شرایط حساس اقتصادی کشور که باید مسئله ارز در کشور به نحو بهینه ای مدیریت شود بهره‌برداری از حداکثر ظرفیت‌های تولیدات کشاورزی کشور و جلوگیری از واردات غیرضروری کالاهایی که امکان تولید آنها در کشور فراهم است نقش کلیدی در مدیریت اقتصادی کشور ایفا می‌کند. ضمن اینکه به این طریق از اشتغال و کارآفرینی و پتانسیل‌های روستایی کشورمان حمایت می‌شود و مانع خروج بی رویه ارز از کشور برای کالاهای غیر اساسی خواهد شد.

در ایران حدود ۵۰ میلیون هکتار زمین زراعی مناسب وجود دارد که ۲۰ میلیون هکتار از آن زیرکشت است. سالانه بیش از صد میلیون تن موادغذایی در کشور تولید می‌شود.

کشور ما در حال حاضر در تولید بیشتر محصولات استراتژیک در مسیر خودکفایی قرار دارد. سالانه به حدود ۲۰ هزار تن برنج نیاز داریم. تولید داخلی ما در زمینه محصول برنج و چای به میزانی است که نیاز داخل را برطرف می‌کند و ما در زمینه این محصولات تولید خوبی داریم و نیازی به واردات نداریم.

در حال حاضر با تولید ۸ میلیون و ۵۰ هزار تن چغندر قند در کشور و

با احتساب شکر نیشکری، بیش از یک میلیون و ۹۲۰ هزار تن شکر که در کشور تولید شده نیازی به واردات این محصول در سال ۹۷ نداریم.

همچنین در زمینه تولید دانه‌های روغنی با توجه به ظرفیت بالای تولید کلزا در کشور رسیدن به خودکفایی در این زمینه در سالهای آینده دور از دسترس نیست.

حبوبات از جمله محصولاتی است که امکان تولید آن در کشور فراهم است و متأسفانه واردات غیر ضروری این محصولات با ارز دولتی باعث خروج میلیون‌ها دلار از ثروت ملی کشور می‌شود. ایران پتانسیل و ظرفیت تولیدی کافی و لازم را برای رسیدن به خودکفایی در تولید حبوبات دارد اما آمار و ارقام وزارت جهاد کشاورزی نشان می‌دهد که حجم واردات برخی از اقلام حبوبات به کشور هر ساله افزایش پیدا می‌کند به طوری که در حال حاضر ایران یکی از بزرگ‌ترین واردکنندگان حبوبات در دنیاست. چرا این قبیل محصولات نباید از کشاورزان کشور خریداری شود و اگر کمبودی در زمینه کشت و تولید آن هست چرا نباید در صدد رفع آن برآییم و امکانات کافی در اختیار کشاورز قرار گیرد؟

استان کرمانشاه، لرستان و خوزستان از جمله استان‌هایی هستند که قابلیت بسیار زیادی برای کشت و تولید حبوبات دارند. هر چند در سال‌های اخیر بروز خشکسالی‌های متعدد آسیب‌های زیادی را به کشاورزان وارد کرده و نیز مصرف سرانه حبوبات در کشورمان نیز به دلیل کاهش قدرت خرید مردم برای خرید مرغ و گوشت افزایش پیدا کرده است.

باید در جهت افزایش بهره‌وری از کشاورزی با کاهش ضایعات محصولات کشاورزی، بهبود تولید و متعادل کردن مصرف به صورت درست و منسجم برنامه‌ریزی کرد. دولت‌ها و مسئولین باید در جهت تقویت زیرساخت‌های کشاورزی و افزایش بهره‌وری اصلاح سیستم‌های آبیاری و توجه به صنایع تبدیلی و ایجاد فضاهای مدرن کشاورزی تلاش کنند و بخش عمده‌ای از تسهیلات به این بخش تعلق گیرد.

اصلاح زیرساخت‌های کشاورزی با توجه به شرایط آب و هوایی کشور و کمک هرچه بیشتر به کشاورزان عزیز و فراهم کردن شرایط و تسهیلات مناسب برای فعالیت آنها می‌تواند به افزایش تولید و متعاقباً بهبود کیفیت و کاهش قیمت مواد اولیه و محصولات کشاورزی منجر شود. استفاده بهینه از نیروی کار متخصص نیز در کاهش هزینه‌های تولید موثر است.

▪ مهدی کریمی تفرشی

▪ رئیس هیات مدیره تعاونی تولید کنندگان محصولات غذایی